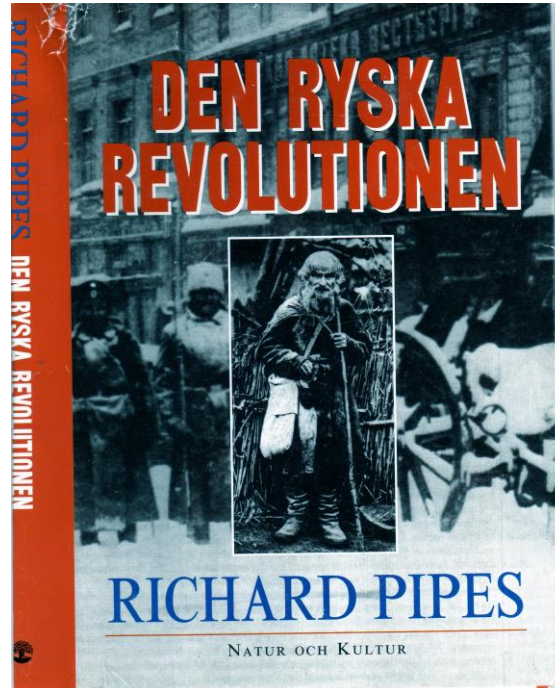

Anders Hagström

Pipes veklagan

Denna recension av Richard Pipes *Den ryska revolutionen* publicerades ursprungligen i tidningen *Arbetarmakt* 1997

Ända sedan Oktoberrevolutionen var ett faktum har den utsatts för hätska angrepp av borgarna och dess verkliga historia förvanskats bortom all igenkännlighet. I sig utgör hettan och passionen i angreppen från det borgerliga lägret ett erkännande av att den utgjorde en av 1900-talets stora händelser. Men så träffade den ju en av bourgeoisins känsligaste punkter: dess penningpung.

Det senaste bidraget i den debatt som förs i Sverige kommer från Natur och Kultur som valt att publicera Richard Pipes historik lagom till Oktoberrevolutionens 80-årsminne.

Förlaget hoppas att Pipes bok skall bli ett standardverk på området. Och det är det uppenbarligen inte ensamt om. Verket lovsjungs av såväl *Svenska Dagbladet*, som den avdankade folkpartiledaren Per Ahlmark vilken uppenbarligen uppfattar Pipes bok som ett kärkommet bidrag till hans enögda korståg mot verkliga och inbillade motståndare. Men så är Pipes inte vilken dussinfigur som helst.

Inte nog med att Richard Pipes är professor vid det prestigefyllda Harvarduniversitet och fått ett antal utmärkelser, han har också varit rådgivare åt Ronald Reagan. Det är med andra ord en auktoritet med stort A som för ordet, och sådant väger tungt för exempelvis en tidning som *Svenska Dagbladet* som ju är löjligt förtjust i att återge vad i inflytelserika kretsar ”over there” anser om Sverige, även om det så uttrycker en pinsam okunnighet om de politiska och ekonomiska förhållandena här.

För Pipes är Oktoberrevolutionen en omvälvning med förskräckliga konsekvenser för hela 1900-talet. För honom är det seklets största katastrof. En händelse som inte borde ha ägt rum – och antagligen inte skulle ha ägt rum om tsaren och hans borgerliga efterträdare i den provisoriska regeringen bara varit kraftfullare och konsekventare. Det är överhuvudtaget ingen tvekan om var hans sympatier ligger hos den bleksiktiga och kraftlösa ryska bourgeoisie

som dolde sin handlingsförklaring och allmänna feighet bakom stora ord. (Fast så framställs den förstås inte i Pipes skildring.)

Agg mot Lenin

Det är uppenbart att Pipes när ett alldeles speciellt agg till Lenin. Han kan överhuvudtaget inte hitta något försonande drag hos Lenins personlighet. Lenin är känslökall, beräknande och, inte att glömma, feg. Inte att glömma eftersom det ingår i den borgerliga standardkaraktäristiken av varje revolutionär ledare för rörelser som på ett eller annat sätt hotat bourgeoisins intressen.

Pipes karaktäristik är så schablonartad att det inte är utan att man drar sig till minnes de hätska utfallen mot en annan av arbetarklassens revolutionära förgrundsgestalter, Blanqui – ytterligare en av dessa revolutionärer som grundligt förtalats av bourgeoisins brännsvinsadvokater.

Även Blanqui, som likt Lenin näst intill helgonförklarades av sina anhängare, har gått till den officiella historieskrivningen som en synnerligen osympatisk person och hans idéer har förvrängts bortom all igenkännlighet. Hur tesen om den osympatiska sektledaren Blanqui går ihop med det faktum att hundratusentals Paris-bor följde honom till graven i en storslagen sista hyllning, är så obegripligt att de flesta borgerliga, socialdemokratiska och stalinistiska historiker brukar undvika att ens nämna det. Sanningen är den att Blanqui var den erkände ledaren för en genuin och folkligt förankrad revolutionär tradition – som sedermera skulle gå samman med andra riktningar inom den franska socialismen.

Föga förvånande behandlas Lenins teoretiska perspektiv ytterst styvmoderligt. Men vad är att vänta även person som anser att Lenin bara är ute efter makt.

Gång på gång ställs man inför karikatyrer av Lenins verkliga idéer. Skall man tro Pipes förändrades inte Lenins grundläggande idéer – i den mån han tillåts ha några – från den första dagen till den sista. Lenin 1917 eller 1923 har inte tagit ett steg utöver – Pipes karikatyr av – de första debatterna om perspektiven.

I själva verket demonstrerar Pipes gång på gång sin suveräna okunnighet och nonchalans vad gäller marxistisk teori och de debatter som lade grunden till och utgjorde ramen för den ryska arbetarrörelsens olika riktningar. Han hanterar dessa debatter som en elefant i ett glashus – en elefant som envetet blundar och har stoppat öronen fulla med bomull.

Stalinismen

I Pipes version är Stalin Lenins så gott som självklare arvtagare. Det faktum att Lenins sista och oavslutade strid pekade an mot en uppgörelse med Stalin och allt han representerade bagatelliseras helt.

Den ”enda skillnaden mellan de två” och inte nämnvärt betydelsefull den heller, enligt Pipes, är att Lenin inte mördade partikamrater. Stalins ideologi och arbetsmetoder, ja ”varje beståndsdel i det som har blivit känt som stalinism”, med undantag för ovan nämnda, betydelselösa, skillnad ”hade han lärt sig av Lenin”.

Det är som att höra en spegelvänd version av Stalinkulten, ty även i den framställdes ju Stalin som ”Lenins trogne lärjunge”.

På punkt efter punkt förvanskade Stalin och hans klick, Lenins och den revolutionära bolsjevismens ståndpunkter. Men för Pipes är detta fullständigt betydelselöst. Hans tes är viktigare än den historiska sanningen.

Trotsky

Givetvis får även Trotsky en rejäl släng av sleven. Trotsky var ”visserligen mer bildad än Stalin och dennes anhängare, intellektuellt mer intressant, personligen modigare, och i sina mellanhavanden med andra kommunister mer hederlig”... men han befann sig ”i samma läger” som Lenin och Stalin: ”Han överförde likt de andra bolsjevikerna till den politiska tillvaron den grupplöjalitet som är rådande inom maffiakretsar och bidrog därmed till den kriminalisering av politiken som är utmärkande för bolsjevismen och de totalitära regimer som tog efter den”.

Ja, hur kommenterar man en sådan utskåpning? Man kan egentligen bara rycka på axlarna och konstatera att dessa svepande omdömen bara understryker att det inte finns någon gemensam grund för en seriös diskussion om bolsjevikrevolutionen och dess ledare.

Tilläggs kan att Pipes hamnade i ett mindre blåsväder när han i en recension av Dimitrij Volkogonovs biografi över Trotsky¹ nonchalant påstod att Trotsky intrigerat för att mörda Stalin – en lögn som första gången slungades mot de anklagade f d bolsjevikledarna i 30-talets Moskva-processer. Det föranledde ett hundratal radikala akademiker att vid årets Socialist Scholars Conference i New York tidigare i år [1996] ställa sig bakom ett protestuttalande.

Taktik

Ovanpå att ha lett till Stalins terrorvälde har enligt Pipes Lenin och bolsjevikrevolutionen uppenbart inspirerat Mussolinis och Hitlers taktik och därmed hjälpt till att bana väg för de fascistiska och nazistiska diktaturerna. Denna nonsensståndpunkt är inte heller den ny, och inte heller den har blivit bättre med åren.

Oftast, som i Pipes version, brukar den stödja sig på hänvisningar till uttalanden av i första hand Mussolini. Men Mussolini var, precis som Hitler, en tämligen ytlig och impressionistisk tänkare som ofta skrudade sig i lånta fjädrar för att rationalisera handlingar som styrdes av ytterst krassa motiv. Var och som seriöst försökt sätta sig in i högerextremismens tankevärld – för att inte tala om deras ledares tankevärld – kan inte undgå att slås av dess kitsch-karaktär, dess säregna blandning av osmälta idéer och fantastier.

Till detta kommer att taktiska metoder inte är något smörgåsbord som det står fritt att välja från, utan alltid är det konkreta uttrycket för ett bestämt strategiskt perspektiv och dess politiska, och ytterst sociala, bevekelsegrunder – något som Pipes kunde ha lärt sig av den Clausewitz han uppger att Lenin studerat noga. Det som fascinerat de flesta marxister som studerat den gamle preussaren är nämligen hans dialektiska begåvning. Eller uttryckt på ett annat sätt; det skulle ha varit fullständigt omöjligt för en Mussolini eller Hitler att använda sig av Lenins taktik, eftersom den skulle vara fullkomligt väsensfrämmande för de rörelser de ledde.

Egentligen säger Pipes påståenden mer om ytligheten i hans egen förståelse av politikens villkor än om Lenins eventuella inflytande på Mussolinis och Hitlers agerande.

Upplysningen

Som om inte allt detta räckte befinner sig uppenbarligen Richard Pipes på korståg mot 1700-talets upplysningsidéer, eftersom kommunismen ”utgick ifrån upplysningens falska doktrin, kanske den skadligaste idén i tänkandets historia, att människan är bara en kombination av grundämnen, utan vare sig själ eller medfödda idéer, och som sådan en passiv produkt av oändligt formbar social omgivning”.

¹ Recensionen, som hade rubriken ”The Seeds of His Own Destruction”, publicerades i *New York Times* 4 mars 1996.

Om Pipes hade den minsta kunskap om den marxistiska åskådningens människosyn borde han känna till att även om marxismen inte ger mycket för idéerna om "själ" och "medfödda idéer" har den aldrig betraktat människan som en "passiv produkt" av omständigheterna. Marxismen förkastar uttryckligen denna sorts mekaniska materialism och uppfattar den enskilda människan som en varelse som formas i en dynamisk interaktion med det samhälleliga kollektivet.

Dessutom borde han av rent egenintresse inte vara så kategoriskt fördömande gentemot upplysningsidéerna. De banade inte bara väg för jakobinerna, som Pipes uppenbarligen också fört upp sin hatlista, och kommunismen, utan också för den amerikanska revolutionen som Pipes däremot uppskattar (fattas bara annat) och liberalismen.

Ogudaktiga

Även om inte Pipes kan med att säga det öppet kan man inte befria sig från ett intryck av att bolsjevikernas yttersta och mest allvarliga fel inför vår stränge domare är att de är ogudaktiga.

Egentligen säger det mer om det sena 90-talet i Sverige att en slarvig och nonchalant bläck-suddare som Richard Pipes publiceras medan betydligt mer seriösa och intressanta verk om bolsjevikrevolutionen och marxismen, får stå tillbaka. För att citera det uttalande från Socialist Scholars Conference vi nämnde tidigare: "Vi anser [trots våra meningsskiljaktigheter om Trotskij och Oktoberrevolutionen] att studiet och diskussionen om den sovjetiska historien inte skall domineras av vare sig stalinismens gamla fabrikationer eller vulgära förvanskningar av kalla krigets åldrande ideologer."